

egy szakasza került elő (1. fal). A fal iránya pontosan nem határozható meg, de a híd alatt jelentkező falmaradvány miatt lehetséges, hogy egy a hídnál korábbi fal sarka lehetett.

A várat É-ről kerülő árokszakasz várhoz közeli részén, a két várat összekötő híd K-i részénél egy csatári kőből épített, 70 cm vastag, Ny–K-i irányú, szintén ismeretlen korú falat találtunk (2. fal). Az itt ásott árokszakasz bolygatott, törmelékes talajba mélyed, kidobott földjéből 17–19. századi virágmintás kályhacsempéket, korsónyakat és más kerámiatöredékeket gyűjtöttünk és kevés állati és emberi csontot figyeltünk meg. Az árok a két vár között indul, itt épített emlékeket (a két vár között, a hídtól D-re húzódó, vastag erődítésfal nyomait, vagy arra utaló jeleket) nem sikerült megfigyelni. Rétegződése kék agyaggal kevert újkori törmelékes feltöltés.

Az elővár É-i részén ásott Ny–K-i irányú főág mélysége a burkolatbontás utáni szinttől 70–80 cm. A Marcipán múzeum bejáratától kb. 4 m-re Ny-ra, egy cáki kövekből épült, 90 cm vastag, É–D-i irányú falszakaszt találtunk (3. fal). Habarcsa sárgás színű homokos kavics. Az udvar feltöltéséből késő-középkori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Az elővár DNy-i részén, szintén bolygatott rétegekkel fedve került elő a 4–6. fal. Az É–D-i irányú, 80 cm vastag fal a 4-es, az erre merőleges, a 1824/1-es hrsz.-ú épület közepe táján elhelyezkedő, L alakú, 50 cm vastag, korábban már közmű által bolygatott falszakasz az 5-ös számot kapta. A 6. falszakasz az 5. faltól 1,60 m-re került elő, iránya Ny–K.

Az udvar ÉK-i sarkában 1,20 m mélységig csak planírozási rétegeket tudtunk megfigyelni. A 1824/4-es hrsz.-ú épületrész ÉK-i sarkának közelében, 50 cm mélyen, egy csatári kőből falazott, belső oldalán talán vakolt falsarkot találtunk (7. fal). A fal egy szakaszát egy korábban letett gázcső árkával vágta át. Ettől a falsaroktól DK-re került elő az ÉNy–DK-i irányú 8. falszakasz, amely 60 cm mélyen jelentkezett és legalább 1,80 m vastag.

A 9., csatári kőből épült falszakasz az udvar DK-i részén, a bástyától ÉNy-ra, 20 cm mélységben került elő. Ettől pár m-re nyugatabbra, egy nagyjából Ny–K-i irányú, korábbi bolygatás miatt már sérült falszakaszt is találtunk (10. fal).

Az udvar D-i részén, az 1824/1 hrsz.-ú épület Ny-i vége közelében, a 4. és 5. fal között egy újabb falszakasz került felszínre (11. fal). Iránya K–Ny, vastagsága 66 cm. Meglévő szakaszának É-i felét korábban már megbolygatták.

Ugyanezen épület K-i homlokzata előtt, azzal párhuzamosan, 15 m hosszan egy vagy kettő falszakaszt találtunk (12. fal), amelyet a beruházással kikerültünk.

Az elővár K-i kapuja alatti járószint és a kapuhoz vezető híd is meg lett bontva a csapadékelvezető csatorna kiépítéséhez. A 0,6–0,8 m széles, 0,8–1 m mély és 10 m hosszú árok egy régi csatorna nyomvonalán haladt. Eredetileg téglákból és csatári kövekből készült, majd egy széles betoncsőben folytatódott. A kapu Ny-i nyílása alatt egy középkori eredetű, csatári kövekből rakott, körülbelül 2,2–2,4 m széles, É–D-i irányú, kívül-belül vakolt falszakasz került elő (13. fal). A falat a korábbi közművek készítésekor ronsolták, illetve köveit részben felhasználták a csatorna készítéséhez. A kapunyílásra merőleges falszakaszt újkori feltöltés vette körül.

A csatornaárok innen a kapu középtengelyében futott, majd a K-i kapunyíláson kilépve a meglévő T-Com akna mellett É felé fordult és a hídkorlátot áttörve köt bele a már meglévő csatornába. A hídtést rendezetlenül rakott csatári kövekből állt, boltívet nem lehetett megfigyelni.

A belső vár udvarán futó, 0,5 m és 0,6 m mély feltöltésben futó árkokban épített emlékeket nem találtunk, azonban az udvar különböző pontjain három kőemlék, egy kőgolyó, egy hasáb alakú és egy íves faragott kő került elő.

Munkatársak: Kőszegi Ádám régésztechnikus-gyűjteménykezelő, Isztin Gyula régésztechnikus-geodéta, Lukács Gábor geodéta és Czöndör János ásatási technikus.

ANDERKÓ KRISZTIÁN – PAP ILDIKÓ KATALIN

200. Kőszegdoroszló, Római katolikus templom (Szent Márton templom)

(KÖH 69003)

(Vas megye) **Á, Kk**

Helyszíni szemlét végeztünk 2014. december 16-án a Kőszegszerdahelyi Római Katolikus plébánia kőszegdoroszlói Szent Márton titulusú, régészeti és műemléki védelem alatt álló templománál, amelyet ekkor Nemes András művészettörténész kutató. Az elsőként 1279-ben említett templom az írott források szerint a Kőszeghegyalja legrégebbi egyházi épülete.

A helyszíni szemlére azért volt szükség, mert a belsőben folytatott festő-restaurátori és a homlokzaton történt falkutatás mellett, az épület eredeti küszöbszintjének meghatározására is sor került. A D-i oldalon, a korábbi D-i bejáratnál lelemlyített kis szondával a mai felszín alatt mintegy harminc cm-re található meg a D-i kapuhoz tartozó küszöbszint, melynek helyét dokumentáltuk.

Munkatársak: Kőszegi Ádám régésztechnikus-gyűjteménykezelő.

PAP ILDIKÓ KATALIN

201. Kunágota, XX.-dűlő É-i széle

(KÖH 1467)

(Békés megye) **Ő, Á**

A Medgyesegyháza szennyvíztisztító telep bővítése beruházás előzetes régészeti dokumentációja készítéséhez kapcsolódóan 2014. november 12-én végeztünk terepbejárást a szennyvíztisztító telep közvetlen környezetében fekvő területeken.

A terepbejárás eredményeként a már ismert XX.-dűlő É-i széle lelőhely kiterjedése megnőtt. A lelőhelyről őskori és Árpád-kori leleteket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Botyán Katinka és Hrabák Zita.

HARKAI ISTVÁN

202. Kunágota határa

(Békés megye) **Ő, R, Sza, A, Á**

A Békés megyei ivóvízminőség-javító program – vízbeszerzés és víztisztítás, iszapkezelés tervezési és kivitelezési munkái – battonyai mellékág (Kunágota, Lökösháza, Kevertes, Dombiratos, Kisdombegyház, Magyarombegyház, Battonya) távvezeték megnevezésű beruházás előzetes régészeti dokumentációja készítéséhez kapcsolódóan végeztünk terepbejárást. A tervezett beruházás terepbejárással vizsgált szakaszai Battonya, Magyarombegyház, Kunágota, Dombiratos, Kevertes és Lökösháza területén kerültek megvalósításra.

Kunágota határában összességében három új régészeti lelőhelyet: *Újhelyi-dűlő II. (KÖH 87473)*, *Újhelyi-dűlő III. (KÖH 87475)*, *Újhelyi-dűlő IV. (KÖH 87477)*, és egy régészeti érdekű területet (RÉ5) sikerült lokalizálnunk, melynek során őskori, kora rézkori, szarmata, avar kori és Árpád-kori leleteket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Bottyán Katinka, Hrabák Zita, Kovács Sándor, Kulcsár Kornél, Pál Róbert és Szabados György.

HARKAI ISTVÁN

203. Kunmadaras, Ecse-halom (KÖH 32725)

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) R

A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság támogatásával és több tudományos intézmény³⁸ összefogásával 2012-ben lehetőség nyílt rá, hogy elinduljon az Ecse-halom természettudományos vizsgálata. 2012 és 2014 között megtörtént a halom zavartalan geológiai magfúrásából származó minták kiértékelése. A komplex geoarcheológiai elemzés során – a felhasznált természettudományos módszerek és a fellelhető történeti dokumentumok segítségével – igyekeztünk minél részletesebb és árnyaltabb képet adni a kurgán építésének körülményeiről, a korszak természeti viszonyairól, valamint az elmúlt ötezer esztendő környezettörténetéről. Ehhez a geomorfológia, szedimentológia és geokémia, mikrofaciológia (mikromorfológia), régészeti sztratigráfia és kurgánmorfológia, térinformatika, abszolút kronológia (radio-karbon), fitolitelemzés, paleobotanika (pollenanalízis), tájtörténet, botanika (florisztika és cönológia), valamint a természetvédelmi kezelés és természeti állapotfelmérés módszereit használtuk fel.

Az Ecse-halmot alapvetően szikes mocsárrétek, legelők veszik körül. Két település, Karcag és Kunmadaras határvonalán áll, e mentén középkori eredetű út vezet keresztül, mely a több évszázados használat miatt löszmélyűtként mélyed a halomtest központi részébe. A 20. század során a halom további torzításra ment keresztül, D-i felét felszántották, majd rizsföldként használták, végül katonai megfigyelőtornyot telepítettek rá. A halom felszíne ennek ellenére viszonylag jó állapotú, regionális szinten jelentős, fajgazdag löszpusztagyepet és nyomokban löszfálnövényzetet őriz.

A késő rézkorban a keleti eredetű nomád közösség, a Jamnaja-kultúra által emelt kurgánt két felhordási szint alkotja. Az első réteget a Kr. e. 3. évezred végén hordták fel, majd újabb szinttel magasították meg azt. A felhordási rétegek a halom közvetlen környezetéből származnak, de lokális viszonyaikból kifolyólag eltérő tulajdonságokkal rendelkeznek, mint a jelenlegi környezet talajai. A kurgán tömegének kialakításához vízhatású réti, csernozjom jellegű és szikes talajokat egyaránt felhasználtak. A fúrás szelvényben a szemcseméret-csozlásra a finomkőzetliszt frakció dominanciája a jellemző.

A halom kialakításával a Jamnaja-közösség megváltoztatta a lokális földtani, hidrogeológiai, geomorfológiai viszonyokat, ennek nyomán gyakorlatilag egy folyamatosan száraz, szigetszerű felszínt hoztak létre egy időszakosan víz borította, mocsaras környezetben. Ennek hatására a halom szűkebb környezetében a talajképződés földtani és hidrogeológiai feltételei, valamint biológiai lehetőségei (például a növényzeti borítás) alapvetően megváltoztak, így egy mesterséges, szigetszerű, száraz élőhely

alakult ki, valamint már a Kr. e. 2. évezred végétől tipikus csernozjomképződés indult meg a felhalmozott talajanyag felszínén, melyet a löszsztyepp kialakulását követően a növényzet felszíni záródása kísért.

Munkatársak: Czukor Péter, Csathó András István, Náfrádi Katalin, Páll Dávid Gergely, Persaits Gergő, Roderick B. Salisbury, Sümegi Balázs Pál, Szilágyi Gábor és Töröcsik Tünde.

SÜMEGI PÁL – BEDE ÁDÁM

204. Kunszentmárton, Koplaló (KÖH 72737)

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) Sza

Az M44 autópálya Tiszakürt-Kondoros között létesítendő szakaszán, előzetes régészeti dokumentáció készítése során próbafeltárást végeztünk 2014. november 13–14-én, illetve november 20-án, melynek során 3 szondaárkot nyitottunk meg.

A megnyitott három szondaárkokban 40–50 cm mélységben jelentkezett a sárgásbarna, agyagos altalaj. A régészeti jelenségek közvetlenül a humuszréteg alatt kerültek elő.

A településhez köthető objektumok legnagyobb hányada gödör volt, melyek többségéből csak kormeghatározásra alkalmatlan állatsontok kerültek elő, azonban betöltésük alapján feltételezhetően ezek is régészeti korúak lehettek. Az előkerült kerámiaanyag jelentős része jellegtelen, kézzel formált töredék volt, csupán egyetlen gödör betöltéséből származik egy nagyobb, korongolt, jó minőségű szürke szarmata edény töredéke, mely egyértelműen meghatározza a településrészlet korát.

A próbafeltárási eredménye alapján – mind az objektumokból előkerült leletanyag, mind a helyszínen megfigyelt domborzati viszonyok alapján – úgy tűnik, hogy a szondaárkokban előkerült jelenségek a korábban is ismert Koplaló lelőhelyhez tartozhatnak. Ezáltal, annak a lelőhelynek a kiterjedése Ny–ÉNy-i irányban tovább bővült.

A leletanyag az elsődleges feldolgozás után a szolnoki Damjanich János Múzeumban kerül végleges elhelyezésre.

A feltárási munkatársai: Bottyán Katinka, Pál Róbert, Szabados György régésztechnikusok, Molnár Zsolt geodéta.

BENEDEK-BENE ZSUZSANNA

205. Kupa határa

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Ő, U, Kö

A Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépitményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem) című projekt kapcsán Szendrőlád, Lábbesenyő, Balajt, Damak, Hegymeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaújszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan előzetes régészeti dokumentációt készített a Herman Ottó Múzeum a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

Fecske-dűlő V. (KÖH 88211): A lelőhely Kupa falutól DK-re, a Vadász-pataktól K-re, az Őr-hegy lábánál található. A 30×40 m-es területén szórványos őskori és középkori lelőhelyet azonosítottunk.

Fecske-dűlő VI. (KÖH 88213): A lelőhely Kupa falutól DK-re, a Vadász-pataktól K-re, az Őr-hegy lábánál, a Fecske-dűlő V. lelőhelytől 200 m-re, D-re található. Az 50×40 m-es területen szórványos középkori lelőhelyet azonosítottunk.

38 Móra Ferenc Múzeum, Szeged; Szegedi Tudományegyetem, Természettudományi és Informatikai Kar, Földtani és Őslénytani Tanszék; Magyar Tudományos Akadémia, Ökológiai Kutatóközpont, Ökológiai és Botanikai Intézet, Vácrátót; Magyar Tudományos Akadémia, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Régészeti Intézet; Vienna Institute for Archaeological Science, Vienna, Austria.